

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

זמני השבת

ירושלים

ר"ת

יציאה

כניסה

20:38

19:48

18:57

גיליון 207

תזריע מצורע - תשפ"ג

חומרת עון דיבור לשון הרע

ידוע כי צרעת באה על אדם כיוון שדיבר לשון הרע. אומר המדרש: החיים והמוות ביד הלשון. עוסק אדם בתורה בלשונו זוכה לחיים, שהתורה נקראת עץ חיים היא למחזיקים בה ואומר שלמה המלך, מרפה לשון עץ חיים. עסק בלשון הרע, מתחייב בנפשו למות. שלשון הרע יותר קשה משפיכות דמים, שהשופך דם אינו הורג אלא נפש אחת, אבל המספר לשון הרע, הורג שלושה. את האומרו, המקבלו ומי שנאמר עליו.

מהיכן ניתן ללמוד זאת? מדוד דואג ושאל. כאשר דוד ברח משאול, שכח יהונתן להביא לדוד לחם (יתכן שאם היה מביא לו לא היו נהרגים כהני העיר נוב). דוד מחפש מזון ומגיע לעיר נוב, הוא פונה לאחימלך שיתן לו לאכול. אחימלך מתפלא כיצד דוד הולך לבדו ללא ליווי הרי הוא מבוקש ע"י פלישתים, אבל מכבד את דוד במזון, נותן לו חרב ודוד הולך לדרכו. דואג ראה את המעשה ורץ להלשין אצל שאול. שאול הולך מיד לאחימלך ושואל אותו כיצד הוא מעז לחבור עם דוד נגדו. אחימלך לא מבין במה מדובר ומשיב לשאול כי אין נאמן מדוד, חתן המלך. מוסיף ואומר שאין זו הפעם הראשונה שהוא שואל עבור דוד באורים ותומים ואין הוא מבין על מה המהומה.

שאול לא מקבל את דבריו ומחליט לפגוע באחימלך. שם עם שאול עומדים אבנר בן נר ועמשא בן יתר והם מסרבים לפגוע באחימלך, בכל זאת מדובר בכהן. אבל דואג קיבל על עצמו את המשימה והרגו. בנביא כתוב שמו של דואג עם האות י' במקום האות א' (דויג), אבל קוראים דואג. אומר רש"י: "נשתנה שמו. אמר לו, נתפסת כדג. אתה הלשנת עליהם אתה הרוג אותם" (נתפס בדיבור שלו כמו דג הנתפס בחכה) והרג דואג את כל העיר נוב. זו דוגמא לכך שאותו אחד שדיברו עליו לשון הרע נענש ומת.

כעת לגבי השומע לשון הרע. שאול במלחמתו האחרונה, סגרו עליו פלישתים ועוד רגע היה נופל לידיהם. שאול מבקש מנושא כליו שיהרוג אותו לפני שהפלישתים מגיעים בכדי שלא ייפול בידיהם. נושא הכלים לא העז לעשות זאת, לשלוח יד במשיח השם ולכן שאול מעמיד את חרבו ונופל עליה. באותו מקום עבר עמלקי אחד וראה את שאול על חרבו. ביקש שאול ממנו שיהרוג אותו "כי אחזני השבץ". מבאר רש"י: משום עון הכהנים שהרג וכתוב בהן (בבגדי הכהונה) כתונת תשבץ- (שבץ-תשבץ). מבקש שאול, "מהר ומותתני טוב לי שתמותתני אתה ואל ירהרונני אלה ויתעללו בי". מכאן שגם השומע לשון הרע נענש.

כעת אותו אחד המדבר לשון הרע, זה דואג שמת בחצי ימיו. דוד אומר אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם. אפילו לגיל 34 לא הגיע דואג, חצי משנותיו של אדם. דוד אמר עליו "גם אל יתצד לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים". לעקור אותו מעץ החיים.

נמצא שעוון לשון הרע קשה משפיכות דמים שנהרגים בו שלושה ולא אחד.

כעת נראה שעוון זה קשה יותר משלוש עבירות חמורות שבתורה, גילוי עריות, שפיכות דמים וע"ז. בכל אחד מהשלושה כותבת התורה לשון יחיד: בע"ז שחטאו ישראל כתוב- "כי חטא העם הזה חטאה גדולה".

אצל קיין (שפיכות דמים, שהרג את אחיו) כתוב – "גדול עונוי מנשוא". אצל יוסף (גילוי עריות עם אשת פוטיפר) כתוב- "איך אעשה הרעה הגדולה הזו". ואילו בלשון הרע כתוב- "יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות", בלשון רבים. אומרת הגמרא, אפשר לומר שמיעוט רבים שניים ואז לשון הרע רק כנגד שתי עבירות. מכריע הגמרא ואומרת שאין אפשרות להחליט שעבירה אחת מהשלושה קלה יותר ולהוציא אותה מהכלל ואם כן, מדבר הכתוב כנגד שלוש העבירות.

מי לנו גדולים מאהרון ומרים, שעל אף שכל כוונתה היתה לטובה שיחזור משה לאשתו, נענשה מרים והנה מצורעת כשג. גם אהרון נענש באותו מעמד, שכתוב: "וייחר אף ה' בם", משמע בשניהם ולא כתב בה, במרים ואכן אהרון גם הוא קיבל צרעת אך מיד נרפא.

נבין כמה חמור עוון דיבור לשון הרע. אומרת הגמרא בערכין (טו): "אמר רבי חמא בר' חנינא, מה תקנתו של מספר לשון הרע? אם תלמיד חכם הוא, יעסוק בתורה שנאמר: 'מרפא לשון עץ חיים'. ואין לשון אלא לשון הרע שנאמר: 'חץ שחוט לשונם'. ואין עץ אלא תורה שנאמר: 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. ואם עם הארץ הוא, ישפיל דעתו (היפך מהתעוזה שהיתה לו ללכת ולדבר על אחרים) שנאמר: 'וסלף בה שבר רוח'. רבי אחא ברבי חנינא אומר סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקדש שנאמר: 'יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות'. אלא מה תקנתו שלא יבא לידי לשון הרע? אם תלמיד חכם הוא, יעסוק בתורה ואם עם הארץ הוא, ישפיל דעתו שנאמר: 'וסלף בה שבר רוח'.

וצריך להבין, כיצד אומר ר' אחא שאין תקנה למדבר לשון הרע? הרי הרמב"ם (הלכות תשובה, ג) מונה את אלו שאין להם חלק לעוה"ב ולאחר שמונה אותם מוסיף ואומר: "כל אחד ואחד מעשרים וארבעה אנשים אלו שמנינו, אף על פי שהן מישראל אין להם חלק לעוה"ב (שהרי אנו אומרים כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב). במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעוה"ב? כשמת בלא תשובה. אבל אם שב מרשעו ומת והוא בעל תשובה, הרי זה מבני העולם הבא. שאין לך דבר שעומד בפני התשובה!" אם כן, כיצד אומר ר' אחא שאין תקנה למספר לשון הרע?

עוד מוצאים אנו בגמרא בראש השנה (יח). שאומרת: "מנין לגזר דין שיש עמו שבועה (של הקדוש ברוך הוא שלא יתבטל), שאינו נקרע, שנאמר: "ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם". בני עלי היו מעכבים את הנשים ובכך היו מונעים מהם מצוות פריה ורביה ונשבע הקב"ה שלא יכופר להם עוונם אפילו בזבחים. ממשיכה הגמרא- אמר רבא: בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה. הנה ראייה לכך שגזר דין שיש עמו שבועה, יש לו תקנה. אם כן, למה ללשון הרע אין תקנה?

אם נגיד שלמד ר' אחא את דינו מהפסוק: "יכרת ה' כל שפתי חלקות"- לשון כרת. הרי על עבירות המחייבות כרת, יש עליהם תשובה. שתשובה ויום הכיפורים תולים והייסורים מכפרים. לכן אם לשון הרע יש בה כרת, למה שלא תהיה עליה כפרה? יותר מכך, אומר החיד"א, שבזמן ביהמ"ק בו היו מתקיימות ארבע מיתות בית דין, אין התשובה מועילה. כיוון שאין אנו יודעים שהאדם מתחרט במאת האחוזים ולכן בית דין של מטה מענישים אותו. אבל כאשר אין ביהמ"ק קיים, גם לעוון שיש בו מיתת בית דין יש תשובה ונמצא שהשאלה על ר' אחא מתעצמת.

אומר **הזוהר הקדוש**: על כל חייבי העבירות בעולם, מכפר להם הקב"ה בתשובה, חוץ מעוון לשון הרע (מדובר על אדם המדבר אמת ולא שקר) ומוציא שם רע (משקר) שכתוב זאת תורת המצורע- מוציא שם רע. ר' חיא אמר, המדבר לשון הרע מטמא כל אבריו וראוי שיצא חוץ למחנה. שאותה לשון שדיבר, עולה וחוזרת ומטמא אותו וכשבא לנקות את עצמו, המקטרג מטמאו בחזרה. אם כן, גם מדברי הזוהר קשה, וכי אין תקנה לעוון זה? אלא, יש אומרים שבעוון לשון הרע יש שני פנים, האחד בין אדם לחברו והשני בין אדם למקום. בין אדם למקום, הקב"ה יכול למחול. אבל בין אדם לחברו, אין לו מחילה עד שירצה את חברו. אבל ר' אחא, לא אמר כך והודיע שאין לו תקנה כלל וצריך להבין מה החומרה שיש בעוון זה.

אומר **הכלי יקר**, אדם שדיבר לשון הרע על חברו, הקול יצא משליטתו. פלוני שמע והעביר הלאה וכך עבר הדבר מאחד לשני. נניח שאותו מדבר התחרט ועשה תשובה, אפילו כל הקרבנות שבעולם לא יעזרו לו, כיוון שהנוק כבר נעשה. גם אם נגיד שהוא יאסוף את כל מי שהוא דיבר מולו בפעם הראשונה, אולי יחסר אחד. ואפילו אם לא יחסר אף אחד, הרושם וקבלת הדברים בפעם הראשונה חזקים יותר מהפעם השנייה. נמצא, שגם אם עושה המדבר תשובה ורוצה הקב"ה לבטל את הקטרוג, יש דברים שהמשיכו הלאה ואינם בשליטה שלו. על מנת לזכות לתשובה אמיתית יש צורך בהתערבות אלוהית, שישכיח הבורא את אותו דיבור מאותם השומעים. כגון אדם ששמע על פלוני שהוא גנב, מתי תהיה תשובה למספר? כאשר יבין השומע שאין אותו אחד גנב וישנה מחשבתו עליו.

היכן מצאנו דבר מעין זה? אצל יוסף ואשת פוטיפר. אשת פוטיפר מעלילה על יוסף שרצה לבוא עליה, יוסף נשלח לכלא ומיד אחר כך כתוב: "וַיְהִי אַחֲרַיִם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָטָאוּ מִשְׁקָה מְלֶךְ מִצְרָיִם וְהָאִפָּה לְאֲדֹנָיָהּ לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם". אומר **רש"י**: "לפי שהרגילה אותה ארוחה את הצדיק בפי כולם לדבר בו, הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו". הקב"ה גורם לעניין חדש שידברו עליו וישכחו את עניין יוסף. כך בעוון לשון הרע, אין מספיקה תשובה וצריך חסדי שמיים שיגרורם הקב"ה לשכחה בלב השומעים.

הגמרא בחגיגה אומרת (ט): "ר' שמעון בן מנסיא אומר: אי זה הוא "מעוה לא יוכל לתקון"? זה הבא על הערה והוליד ממנה ממזר (בא על אשת איש ונולד ממנה וולד). אדם כזה, גם אם יעשה תשובה הכי גדולה שיש, כל עוד אותו ממזר חי, הוא מקטרג עליו ומונע ממנו שתקבל תשובתו ולכן אין לו תקנה. כך בלשון הרע, הדברים מתגלגלים למקומות לא צפויים וכיצד תשתנה הידיעה של השומעים? בלתי אפשרי.

נראה כי פעמים מתערב הבורא בבחירת האדם. כאשר אליהו פעל בהר הכרמל מול נביאי הבעל והוריד אש מהשמיים, התפלל אליהו ואמר: "ענני ה' ענני". ענני שתרד אש מהשמיים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים. "כי אתה יהוה האלהים ואתה הסבת את לבם אחריתי". פירושו, תסיח דעתם מלבווא בליבם מזימת רשע להכחישני, לומר שע"י כשפים הבאתי אש זאת. בעצם אליהו מבקש מהקב"ה להתערב בתחושות ישראל שאם לא, גם לו יהיה חלק בדבר. כל זה על מנת שיבינו ישראל שנביאי הבעל הם שקר וה' הוא האלוקים ויהרגו את נביאי הבעל.

ובאיזו טענה הקב"ה מתערב? אמר אליהו, נביאי הבעל הם ארבע מאות ואני יחיד מולם. כאשר יש רוב מוחלט מול אדם יחיד, גם אם הוא צודק קשה מאוד לקבל דעתו, כיוון שקשה לומר שכל הארבע מאות טועים. בעצם מבקש אליהו שיאזן הקב"ה את הבחירה של ישראל, אחרת יגידו שזה מעשה כשפים. ברגע שאיזן הקב"ה את הבחירה, קיבלו ישראל את דברי אליהו והרגו את נביאי הבעל, אבל ללא התערבות הקב"ה לא היה הדבר קורה.

בעוון לשון הרע, על מנת שאדם יזכה לתשובה ומחילה גמורה הוא זקוק לקב"ה שיתערב בדבר ששמעו האנשים ובשביל זה צריך רחמי שמיים מרובים.

ר' מאיר שפירא מלובלין היה מספר לבחורי הישיבה על מעשה בתקופת הרש"ל. על יהודי אחד שאשתו חלתה במחלה קשה והגיע על סף מוות. הבעל היה עומד לידה ומרגיע אותה עד שפעם אחת נשבע שלא יתחתן עוד לעולם עם אישה אחרת. לימים, הלכה אשתו לבית עולמה ונשאר הוא לבדו עם ילדיו הקטנים. לאחר מספר חודשים הפסיק אותו יהודי להגיע לשיעורי הרש"ל וגם כאשר היה מגיע, לא היה קשוב לשיעור. פנה אליו הרש"ל ושאל אותו לפרש הדבר. סיפר היהודי לרב על השבועה ועל הקושי שיש לו עם הילדים והרצון שלו להתחתן בשנית. הרב חשב מעט ואמר לו, שבועתך לא חלה כלל! כיוון שאדם שנשבע לבטל דבר ממצוות התורה, אין שבועתו חלה וכיצד אתה רוצה לבטל מצוות פריה ורביה? לך תתחתן.

תוך זמן קצר מצא היהודי אישה ונישא לה. בתוך ימי שבע הברכות נפטר אותו יהודי והחלו כולם מרננים שנפטר כיוון שעבר על שבועתו. הרב שמע את הדברים וביקש להיות נוכח בלוויה, לאחר שהניחו את המת בקבר, כתב הרב פתק וביקש להניח אותו בידו של הנפטר וציווה לא לכסות את הקבר באדמה.

כאשר הגיע אותו יהודי לבית דין של מעלה, היה אור מבצבץ מבין ידיו וביקשו בית הדין שיראה להם מה בידו. הגיש להם היהודי את הפתק ובו כתוב, אני שלמה לוריה, ע"י גזירת התורה ועפ"י הוראה שלי התחתן היהודי פעם נוספת, הורידו אותו חזרה לארץ! בלית ברירה הורידו אותו לארץ והחזירו מנשמתו. היהודי קם מהקבר וכשהוא לבוש תכריכים חזר לביתו. אשתו פתחה את הדלת ונבהלה מאוד, עד שרצה ועזבה את הבית. למחרת הלך היהודי לתפילת שחרית, כל המתפללים פחדו להתקרב אליו, הרי אתמול הם קברו אותו. ראה זאת הרש"ל ומה עשה? גזר על שר השכחה שישכיח מהתושבים שאותו יהודי נפטר. אכן למחרת, לא היה מי שזכר את הנעשה והמשיכו בחייהם כאילו לא אירע דבר.

זו ההתערבות הנצרכת לאדם שדיבר לשון הרע בכדי לקבל מחילה גמורה ולמה שיעשה זאת הבורא עבורנו? ביציאת מצרים יצאו ישראל מאפלה לאור גדול, ע"י המעבר הקיצוני הזה, זכו שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי. שבנוהג שבעולם, אדם עולה ממדרגה למדרגה בדיוק כפי שאנו עושים בימים אלו של ספירת העומר. לא ניתן לקפוץ מדרגות בכדי שלא נקבל אורות גדולים בכלים קטנים ותהיה שבירה של הכלים. בגאולה הפרטית של האדם, הוא צריך לצאת מאפילה לאור גדול על מנת שתקבל תשובתו. האור הגדול גרם לישראל להתנתק ממצריים לעולמים שנאמר: "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", כך זקוק האדם לאור גדול וישנה הקב"ה את מה שפעל המספר על השומעים וינתק אותו מאותו עוון.

אומר **ר' צדוק מכהן מלובלין**, התורה חוזרת ואומרת מס' פעמים "וראה הכהן" ופעם אחת כתוב "וראהו הכהן". מה השינוי? שבכדי שתתכפר צרעת האדם, הוא יעשה תשובה והדבר יהיה ניכר על פניו, שיראה הכהן את החרטה האמיתית על פניו.

כך אמר יעקב ליוסף: "אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי". אומר **אור החיים הקדוש**: האם יעקב לא האמין לבניו שאמרו לו שיוסף חי ורק שראה אותו בעיניו האמין? ודאי שלא! אלא אמר יעקב, יוסף נער יפה תואר מגיע לארץ כ"כ טמאה, מה יהיה עליו? אולי עדיף שימות. אבל כאשר ראה על פניו שאין בו רושם חטא ופניו מאירות, נרגע ואמר: עכשיו אני יכול למות.

"וראהו הכהן", מתי יהיה תיקון לאותו דיבור ונגע? שכשר יהיה ניכר על פני האדם התשובה השלימה וממילא אז "ונרפא הנגע".

מכאן נלמד עד כמה חמור עוון לשון הרע וכמה זהירות צריכים אנו לפני כל דיבור ודיבור שיוצא מפינו. עלינו לחשוב איזה נזק עלול להיגרם מאותו דיבור, האם יש לדבר תקנה? הרי גם אם ירצה האדם לעשות תשובה, הדבר יהיה קשה מאוד כיוון שאין אנו יודעים להיכן הגיע אותו דיבור.

היום בעידן בטכנולוגי, הדברים עוברים תוך שניות בין אלפי אנשים, איך יכול אדם לתקן זאת? לכן עלינו להיזהר ולהתרחק מעוון זה כמו מאש. נקבל על עצמנו שלא לדבר על אף יהודי ונזכור, כי החיים והמוות ביד בלשון.